

Friisiläis-alankomaalaista aineistoa Suomen nimistössä

Karolinkisella ajalla, Pohjoismaiden viikinkikauden alussa, syntyivät Itämeren alueen suuret kauppakeskukset Hedeby Juutin niemimaan itärannikolle ja Birka Mälaren-järven saarelle Sveanmaahan. Ne toimivat Frieslannin suuren kauppakeskuksen Dorestadin kaupan välittäjinä: Hedeby Skandinaviaan suuntautuneen kaupan solmukohtana, Birka idänkaupan lähtökohtana. Molemmissa kaupungeissa oleskeli friisiläisiä kauppiaita, mutta on epävarmaa, retkeilivätkö he laajemmaltikin Itämeren rantamilla, esimerkiksi Suomessa. Siihen kylläkin viittaa Karjalan kannaksen Heinjoelta, läheltä Viipuria, tehty varmasti friisiläinen löydös, mutta se onkin tähän mennessä ainoa ja vasta 1000-luvun loppupuolelta (noin v. 1070).¹ Lisäksi on mahdollista, että ainakin osa Suomenlahden ja eteläisen Pohjanlahden rantaseutujen *Kugg-* ja *Kogg-*nimistä on yhdistettävissä friisiläisten (ja tietysti muidenkin) kauppiaiden käyttämän laivatyyppin nimityksiin *kogg, koggo, kugg*.²

Yleinen käsitys on, että Mälarenin Birkasta käsin on tehty Suomeen kaupparetkiä jo 800-luvulta lähtien ja Birkan häviön jälkeen sen tytärkaupungista Sigtunasta 11:nen vuosisadan toiselta puoliskolta alkaen. Mainitulla ajanjaksolla on Skandinaviassa ollut vallalla yleispohjoismainen kauppaoikeus, ns. *birk-oikeus* (esim. kuningas Albrekt Meklenburgilainen vahvisti vielä v. 1356 Ulvilan asukkaille ne edut, jotka sisältyvät Mauno Eerikinpojan lakiin, stadslag, dicto *Bjarkö lagh*).³ Sen synnystä on kaksi käsitystä. Toisen mukaan se on saanut alkunsa Birkasta (oik. *Björkö* 'koivusaari'), jossa vallinnut oikeus (ns. *björkörätt*) sittemmin levisi Pohjoismaihin.⁴ Mainitussa teoriassa on kuitenkin eräitä heikkouksia: sen pohjalta ei voida selittää friisiläisen kauppaoikeuden leviämistä niin laajoille alueille eikä myöskään Suomen *Pirkka* (< *Birka*)-nimiä. Toisen selityksen mukaan tarkoitetaan birk-oikeudella kauppaoikeutta, kaupaa varten erotettua oikeusalueetta, jolla vallitsivat erityiset oikeussäännökset. Tällaisista ns. *birk-*alueista saivat nimensä monet tunnetut kauppapaikat, esim. *Birk-*paikat Tanskassa, *Bjarkøy* Pohjois-Norjassa, Gotlannin *Byrki* (< *Birki*), Mälarenin *Birka* Ruotsissa, mahdollisesti *Birkas*, murt. *berkias*, talo Riianlahden Nuckön saares-

¹ E. KIVIKOSKI Suomen rautakausi (Oma maa 4 s. 194) ja Suomen esihistoria 274. — J. LEPPÄÄHO Suomen esihistoria (Suomen historian käsikirja I 68).

² E. WADSTEIN Friesische Lehnwörter im Nordischen (Skrift. utg. Kungl. Hum. Vetenskaps-Samfundet i Uppsala 21 s. 6). — J. JAAKKOLA Suomen varhaisistoria² 157—161, 167. — J. LEPPÄÄHO mt. 68, 69. — Å. GRANLUND Studier över östnyländska ortnamn 112—114.

³ Finlands medeltidsurkunder (FMU) I 303.

⁴ E. WESSÉN Birca och björkörätt (Namn och Bygd 1923 s. 135—178) ja Till Birca-frågan (NoB 1925 s. 39—60). — Å. SCHÜCK Studier rörande det svenska stadsväsendets uppkomst och äldsta utveckling 51—, 348—.

sa, ym. *Birka*-termin etymologisena juurena on friisin *berek* l. *birek* 'oikeus, oikeusalue', joten tanskan *birk* sekä myöhemmät *Björkö*-muodot ovat vain kansanetymologisia muunnoksia.⁵

Suomalaisessa tutkimuksessa on WADSTEININ käsitystä voimakkaimmin puoltanut JALMARI JAAKKOLA.⁶ Hänen mielestään kyseinen *birk*-termi soveltuu moitteettomasti Suomen *Pirkka*-nimien lähtökohdaksi (samaan tapaan kuin länsimaisen kauppakulttuurin tuoma *mark* > *markka*). Suomen kosketukset friisiläiskauppaan — lähinnä juuri Mälarenin Birkan välityksellä — kuvastuvat juuri *Pirkka*-, *Pirkkiö*-nimissä: idäntien alkupäässä Mälarenin *Birka* ja loppupäässä *Koivisto* i. *Björkö* (*Berkø*). Ne kaikki ovat kuuluneet *birk*-oikeuden piiriin, ja siksi ei ole mitenkään edes välttämätöntä, että niillä olisi oleskellut friisiläisiä tai Birkan kauppiaita.

*

Suomen *Pirkka*-, *Pirkkiö*-nimet, esim. Tampereen seudun *Pirkkala*, Birkala, Birkarlaboa 1328, Harjavallan *Pirkkala*, Birckala 1547, Kokemäen *Pirkinäinen*, bircnäs 1546, Birckinaijsten 1552, Bircknäs 1562, Porin Hyvelän pellonnimi *Pirknäsi*, Alatornion *Pirkkiö*, Birköo 1539,⁷ eivät ole äänteellisesti yhdistettävissä ruotsin *björk* 'koi-vu' -sanaan (josta on muovautunut *Pörkki*- ja *Pyörkki*-asuja). Kokemäen ym. seutujen *Pirkka*-nimet säilyivät, koska minkäänlaista kontaminaatiota ohjaavaa samanään-teistä sanaa ei ollut niiden rinnalla (kuten ruotsissa juuri *björk*). Lisäksi on olemassa muitakin Jaakkolan käsitystä puoltavia kriteerejä. On tuskin oletettavissa, että kaikki *Björkö* (Koivusaari) -nimiset paikat samalla olisivat merkittäviä kauppakeskuksia maassamme (ovathan rannikoillamme yhtä yleisiä Kuusi-, Mänty-, Leppä- ym. saaret).⁸ Niin monet saaret, niemet tms. pelkinä Koivusaarina, Koivunieminä jne. tuskin olisivat päässeet vanhojen asiakirjojen sivuille, ellei niistä juuri kaupankäynnin ansiosta olisi kehittynyt myös asutuskeskuksia. Sellaisia ovat 1300-, 1400- ja 1500-luvun asiakirjoissa Paraisten Byrkyä 1329, Byrkoö, Birkyæ 1330, Birko 1558, Biercköo 1565, Biercka 1566, Bjirckesholm 1570 (nyk. *Björkö*), Korppoon Birkiöo 1567, Bierckeöo by 1568, Birkiö 1569, Sauvon Birkekere 1469, Birkiär by 1556, Birker by 1566, Bierkær 1563, Bjirckie böll 1570, Kemiöstä engh som heether Birkerudha liggiande widh Hælgaboda j Kymittæ sokn 1430, Birkenes 1540, Biergha 1563, Dragsfjärdin Byrkebo 1504, Birkbodha 1552, Bjircbodha 1555, Birkebodha by 1566, Veh-

⁵ E. WADSTEIN *Birka och bärkörätt* (NoB 1914 s. 92—97); *Namnet Birka och därmed sammanställda ord* (NoB 1924 s. 127—138); *Birca och Birk* (NoB 1926 s. 1—10) ja *Friserna och forntida handelsvägar i norden* (Göteborgs Kungl. Vet. och Vitt. samhäll. Hand. 4 F 21, 1 s. 8—). — GIDEON DANELL *Ordbok över nuckömålet* 25.

⁶ Esim. Pirkkalaisliikkeen synty; Suomen varhaishistoria² 145—148.

⁷ FMU I 145. — VA 12:2v, 1927: 130v, 216c: 10v, 2137: 15v. — Porin paikannimikokoelma (NA). — KUSTAVI GROTEFELT *Paikannimistöaineiksi Suomen kansallisuus- ja kaupankäyntilojen valaisemiseksi keskiajalla* (Hist. Ark. XXVII, 2 s. 18). — JAAKKOLA *Pirkkalaisliikkeen synty* 44 ym. — T. E. KARSTEN *Svensk bygd i Österbotten II* 145—147.

⁸ Esim. GROTEFELT *mt.* (Hist. Ark. XXVII, 2 s. 12—14, 17—18). — Lisäksi edell. viittesä mainittu kirjallisuus.

maasta Birkenes 1502, Tenholasta Berkenes 1524, Siunttiosta Bierkom 1529⁹, joista parin nimen perusosana on appellat. *bod* (*bodh*) 'koja, skjul, hydda, läger', esim. salubod, förvaringsbod ym.¹⁰ Kymin Kuutsalon Suurenkylänlahdessa lähellä Satama-saarta on *Pirkköyri* ja toinen *Pirkköyri* Kotkan Tiutisen tienoilla, Kemin vanhan kirkon lähistössä sijaitsee maa-alue nimeltään *Pirkkö* (vrt. ruots. *Birkö*, jossa ö 'saari')¹¹, Karjalan kannaksen *Koivistosta* (ruots. *Björkö*) ovat vanhimmat merkinnät Cum mercatores Theutonici vel Gotenses veniunt in *Berkø*, in regno regis Nogardiensium, inter *Berkø* et Engera (= Inkeri) 1270, Ragvaldus de *Berke* 1350¹², ym. Viimeksi mainitun skandinaaviset purjehtijat käsittivät jo varhain — ehkä kansanetymologisesti — *Björkö*-nimeksi, kuten osoittaa sen venäjänkielinen käännös I Novgorodin kronikassa: v *Berezovom ostrově* 1348¹³. Kauppapaikan suomenkielinen käännösnimi *Koivisto* on syntynyt ilmeisesti lännempänä: tyypillinen kannakselainen nimiasu olisi paremminkin *Koivikkosaari* t. *Koivusaari*.

Suomen kielen sanastoon sisältyy myös appellat. *pirkka* 'karvstock; liten lista, pollett' (Lönnrot); 'puusauva, johon pykälöimällä merkittiin velat, päivätyöt' ym.¹⁴ Paikoin etenkin Itä-Suomen ja Inkerin murteissa tunnetaan mainittu appellatiivi — tosin rudimenttina — merkityksessä 'pykäläpuu, työkapula, pulkka (kontrollimerkinä)', itäisen Uudenmaan ja kaakkoisen Hämeen murteissa merkityksessä 'kuitti, vastalippu, lukutodistus' ym. Se esiintyy myös Pohjois-Karjalan murteessa, aunuksessa, vepsässä ja vatjassa.¹⁵ Sanaa on pidetty venäläisenä lainana: *birka* 'pykälä, kontrollimerkki', mistä ovat lähtöisin liettuan *birka* ja latin *birka* 'Kerbholtz', puolan *biera* l. *bierka* 'Würfel, Damenstein'.¹⁶ Liivin *bir̥k̥*-termin etymologisena lähtökohtana on taas ollut latin vast. sana.¹⁷ Myös lapin *bir'co* 'Würfel' kuulunee — edellisestä näkökulmasta katsoen — samaan ryhmään.¹⁸

Venäjän *birka*-sanaa on yleensä pidetty skandinaavisena lainana: *birk* 'koivu', mutta sille on esitetty myös turkkilainen ja tatarilainen etymologia.¹⁹ Skandinaaviseen lähtökohtaan viittaa — ilmeisesti varjagikaupan välityksellä — lisäksi ven. appellat. *birkov'sk*, *berkov'sk*, *bėrkov'sk* ym. 'Bezeichnung eines Gewichts für Wachs, Ho-

⁹ Registrum ecclesiae aboensis I. Åbo domkyrkas svartbok (Mk.) 29, 30, 331. — FMU VI 247, 357, VIII 144, 292. — VA 485:222v, 537:27, 590:17v, 630:19, 632:21v, 766:49v, 987:125v, 131v, 1039a:1, 1059:360, 1067:39, 1077:33, 1102:36, 1132:49, 1142:43v, 1143:15. — Ks. myös GROTFELT mt. 18.

¹⁰ K. F. SÖDERWALL Ordbok öfver svenska medeltidsspråket 130. — IVAR WESTMAN on maininnut Uudenmaan saaristosta vain *Björk*-nimiä, vieläpä Kuutsalon *Pirkouri* l. *Pirkko* kuuluu hänen mielestään mainittuun ryhmään (Nyländska önamn I 70, II 33, 91).

¹¹ Kymin, Kotkan ja Kemin paikannimikokoelmat (NA).

¹² FMU I 53, VIII 450.

¹³ FMU I 217.

¹⁴ U. T. SIRELIUS Suomen kansanomaista kulttuuria II 518—521.

¹⁵ Suomen kiel. etymol. sanakirja III 574.

¹⁶ J. J. MIKKOLA Berührungen zwischen den westfinnischen und slavischen Sprachen (SUST VIII 87—88). — E. N. SETÄLÄ Bibliographisches Verzeichnis (FUF 13 s. 427) ja siinä mainittu kirjallisuus.

¹⁷ LAURI KETTUNEN Livisches Wörterbuch 23.

¹⁸ J. R. ASPELIN *Pirkka* (SUSA 3 s. 128—132). — Toisin T. I. ITKONEN Die Spiele und Unterhaltungen der Lappen (SUSA 51 s. 110).

¹⁹ M. VASMER Russisches etymologisches Wörterbuch I 87 ja siinä mainittu kirjallisuus. — V. DAL Tolkovy slovaž živojo velikorusskago jazyka 87.

nig, Salz; das Zehnfache des Pud's, joka on mainittu novgorodilaisissa lähteissä jo 1100-luvulla.²⁰ FREDRIK TAMM on yhdistänyt mainitun termin *Birkaan*, Mälarenin *Björkön* saarella sijainneen idänkauppaa hallinneen kaupungin nimeen²¹, ja monet muut tutkijat ovat olleet esitetystä etymologiasta samaa mieltä (BERNEKER, BÜGA, GROT, MIKKOLA, PREOBRAŽENSKI, STENDER-PETERSEN, THOMSEN, VASMER ym.). Viimeksi ruotsalainen CLARA THÖRNQVIST on väitöskirjassaan²² esittänyt kyseisestä termistä ja sen selityksistä yleiskatsauksen ja on keskusteluun tuonut mukaan venäjstä lainautuneet liettuan *birkavas*, *birkuvas*, *birkals*, lätin *birkaus* -sanat (jotka ovat lähtöisin *birka*-juuresta). Siinä yhteydessä hän on selostanut kiistaa myös Mälarenin Birka-nimen etymologiasta. — Liivissä tavattavat sanat *birkkou*, *birkkop* 'Schiffspfund' ovat lainaa lätistä.²³

Edellä esitetyn pohjalta voitaisiin vanhoihin kaupallis-oikeudellisiin termeihin kuuluva appellat. *pirkka* yhdistää myös — ainakin hypoteettisesti — *Birkaan* ja sitä tietä friisiläiseen termiin *berek* l. *birek*²⁴ eikä ruotsin *birk* 'koivu' -sanaan, joskin pirkat tavallisesti ainakin Suomessa valmistettiin koivusta.²⁵ Kun *pirkka*-sana ilmeisestikin varjagien välityksellä kulkeutui lännestä Novgorodiin, on mahdollista, että se saman tien on tullut tunnetuksi myös Laatokan suomalaismaailmassa ilman venäjän kielen välitystä (kuten eräät muutkin käsitteet ja niitä vastaavat nimet sekä jotkin henkilö- ja paikannimet). On myös tietoja siitä, että »pirkka» (asiakirjojen *karvstock*) entisaikaan on ollut tunnettu lännessäkin päin, esim. Vesilahdella ja Ulvilassa.²⁶

Sitovimpia todisteita friisiläiskosketuksista ovat jotkin syntymäpaikkaa ja -yhteisöä ilmaisevat henkilönnimet, joskaan ei ole monestikaan ratkaistavissa, mistä ja mitä tietä niiden kantajat ovat saapuneet Suomeen. Kulkuteitä on ollut monia: Pohjois-Saksan hansakaupan keskuskeskukset Lyypekki, Hampuri, Danzig, Bremen ym., Ruotsin monet kauppakaupungit, esim. Tukholma, Kalmari, Arboga, Baltian kaupungit, esim. Riika, Tallinna ja Tartto. Myös vanhat, vilkkaat kauppayhteydet Suomesta Alankomaihin ovat voineet houkuttaa kauppiaita suoraankin maahamme pysyvästi asumaan.²⁷ Näistä kosketuksista kertovat monet myöhemmät historialliset asiakirjat. Esim. v. 1447 kuningas Kristoffer vahvisti valtakuntaansa saapuville Hollannin, Zeelannin ja Frieslannin kauppiaille ja muillekin asukkaille ne etuoikeudet, jotka hänen

²⁰ CLARA THÖRNQVIST Studien über die nordischen Lehnwörter im Russischen 29, 30 (Uppsala 1948).

²¹ Slaviska länord från nordiska språk (Upsala Universitets årsskrift 1888 s. 3—5).

²² THÖRNQVIST mt. 29, 30 ym.

²³ KETTUNEN mt. 23.

²⁴ Vrt. WADSTEIN mt. — JAAKKOLA mt. — T. E. KARSTEN Finnar och germaner (Folkmålsstudier X 390—393 ja siinä mainittu kirjallisuus). — J. LEPPÄÄHO mt. 69.

²⁵ ASPELIN mt. (SUSA 3 s. 128—).

²⁶ Esim. M. VASMER Wikingerspuren in Russland. Sitzungsberichte der Preussischen Akademie der Wissenschaften XXIV 161—163). — YRJÖ RAEVUORI Laukon omistajia ja vaiheita 66—67. — ASPELIN mt. — K. V. KAUKOVALTA Pirkkalan heimo- ja keskiaika 21. — E. A. VIRTANEN Kansanomaisen ja hallinnollisen oikeuslaitoksen ajoilta (Suomen kulttuurihistoria I 361).

²⁷ Vrt. GROTFELT mt. (Hist. Ark. XXVII, 2 s. 29). — T. E. KARSTEN Språkliga intyget om vår medeltida kultur (Soc. Scient. Fennica VIII B 1 s. 8).

edeltäjänsä olivat suoneet. V. 1487 Ruotsin valtaneuvosto takasi Amsterdamin ja koko Hollannin laivureille ja kauppiaille turvallisen matkan Viipuriin (schippermen vnd copmanne tho Amsterdamme vnd van allt Hollant - - tho Wyborch tho segelen), ja v. 1475 Sten Sture ja Ruotsin valtaneuvosto olivat antaneet Ruotsiin saapuville hollantilaisille kauppiaille samanlaisia takuita.²⁸ V. 1365 mainitaan Flanderiin suuntautuneesta kaupasta Tallinnasta käsin, v. 1412 Turusta ja v. 1443 Viipurista.²⁹

Kysymykseen tulevia syntymäpaikkaa ja -yhteisöä ilmaisevia henkilönnimiä ovat ennen muita *Freese* l. *Friisi*, *Flaming* l. *Fleming*, *Flander*, *Holland* l. *Holländer*, joista asiakirjoissa on eri kirjoitusasuja.

Friisien kansallisuusnimi ja siitä muovautunut henkilönnimistö *Freese*, *Frese*, *Friese*, *Frieso*³⁰, *Friso*, *Frese*³¹, *Fries(e)*, *Vries*, *Frese*, *Freseman*³² ym. on ilmeisesti jo vanhan friisiläiskaupan ajoista lähtien alkanut kulkeutua Friisienmaasta länteen, pohjoiseen ja muihinkin ilmansuuntiin. Se ilmaantui varhain saksalaiseen henkilönnimistöön: *Fries*, *Friese*, *Frisa*, *Frisico*, *Frisica*³³, *Friaso*, *Friso*, *Fries*, *Frese*, *Friesicke*, *Frisecke*³⁴, *Frese*, *Friese*, *Friesicke*³⁵ ym. Siitä on varsin kirjavia kirjoitusasuja Pohjois-Saksan hansalaisalueilta, etenkin Lyypekistä, Pohjoismaihin suuntautuneen kaupan keskuksesta. Sieltä on tiedossa ennen vuotta 1350 jopa 32 mainitun nimen kantajaa, esim. Johannes ja Vbbo *Friso* 1230, Johannes *Vreseke* 1316, dominum Bertramum et Hermannum, fratres dictos *Frisonis* 1336, myöhemmin Henricus *friso*, Nycolaus *Vrese* 1362³⁶. Samalla tavoin henkilönnimen funktioon siirtyi muinaissaksan *Vlaminc*, *Vleminc*, *Vlame*, *Vlamländer* 'flandrischer Kaufmann; Kaufmann, der mit Flandern handelt'; muinaisyläsaksan *Vleminc*, *-ges* 'Flamländer'; keskiholl. *vlaminc* (*vlamminc*, *vleminc*)³⁷: *Flamingi*, *Flemming*,³⁸ *Flam*, *Flamer*, *Flamländer*, *Flammig*, *Flämning*, *Flemming*³⁹ ym. Niinpä Lyypekissä on elänyt v. 1177—1231 kolme sennimistä raatiherraa⁴⁰. Vanhimpia mainitun nimen lyypekiläisiä kantajia olivat Libertus *Flamingus* 1177, Johannes *Flemingus* 1246, (dicto) henrico *flamengo* 1282, Heyno *Vlamingh* 1360, Ludeke *Vlamyng* 1416,⁴¹ joitakin mainitakseni. Harvinaisempia olivat henkilönnimet *Flandern* ja *Holland* l. *Holländer*.⁴²

²⁸ FMU III 429, IV 406, V 183.

²⁹ FMU I 311, II 128, III 286. — Esim. Flanderin kaupasta on tietoja vuosilta 1420, 1422, 1423, 1424, 1425, 1428 (FMU II 251, 302, 310, 319, 338, 391, 392).

³⁰ BERNHARD BRONS JR Friesische Namen und Mitteilungen darüber 42.

³¹ HINRICH ZAHREHUSEN Ostfriesische Vornamen 17.

³² ADOLF BACH Die deutschen Personennamen I 2 s. 115.

³³ ERNST FÖRSTEMANN Altdeutsches Namenbuch² 525.

³⁴ A. HEINTZE—P. CASCORBI Die deutschen Familiennamen 175.

³⁵ MAX GOTTSCHALD Deutsche Namenkunde³ 269—274.

³⁶ Urkundenbuch der Stadt Lübeck I 57, 59, II Reg. 1047, III 432. — Liv-, Est- und Curländisches Urkundenbuch I, 2 s. 296. — ALMUTH REIMPELL Die Lübecker Personennamen unter besonderer Berücksichtigung der Familiennamenbildung bis zur Mitte des 14. Jahrhunderts 64. — BIRGER SUNDQVIST Deutsche und niederländische Personenbeinamen in Schweden bis 1420 s. 419.

³⁷ A. LASCH und C. BORCHLING Mittelniederdeutsches Handwörterbuch. — SUNDQVIST mt. 420 ja siinä mainittu kirjallisuus.

³⁸ FÖRSTEMANN mt. 511.

³⁹ GOTTSCHALD mt. 264.

⁴⁰ SUNDQVIST mt. 419.

⁴¹ Urkundenbuch der Stadt Lübeck I 7, 109, 390, III 371, V 639. — REIMPELL mt. 64.

⁴² GOTTSCHALD mt. 264, 335. — SUNDQVIST mt. 400, 401.

Edellä esitellyt nimet esiintyvät Ruotsin keskiaikaisissa asiakirjoissa, *Holland* ja sen variantit kuitenkin muita myöhemmin. Tukholmasta on mainittu mm. domino thydimanno *Friis* 1282, domino thydemanno *friis* 1285, dominum tidhemannum dictum *friis* 1318, tydhæmanni *fris* 1323 ja myöhemmältä ajalta esim. Knwt *Frys* 1443, Vadstenasta peder *friis* 1379, Petri *frees* 1382, pæther *friis* 1384, Kalmarista pether *friis* 1391 ja Wisbystä mm. arnoldus *frese* 1400-luvulta.⁴³ Vieläkin lukuisampia ovat *Flaming-*, *Fleming-*nimen edustajat Ruotsissa: dominum Petrum *Flamingh* 1366, dominus Petrus *Fleming* 1370, petrus *flemyngh* 1381, ruotsalainen ritari, jonka poikina on mainittu Herman *Vlamin*c 1381 l. Hermen *Fleming* 1395, jonis *fleming* 1383 l. iohannis *fleming* 1387, nicholaum *flamingh* 1390 sekä Clawes *Flemingh* 1395; Tukholmasta porvari Arnaldz *flamingz* (gen.) 1387, arnd *vlaming* 1400, Arande *Flaminghes* 1400, Arendh *Flæmmings* (hws) 1441; Kalmarista olaui *fleming* 1415 ja gud-zskalk *fleming* 1429 sekä 1300-, 1400-luvulta Wisbystä Arnekinus *Vlamynch* ja gerdike *vlamynges*.⁴⁴ Wisbyn keskiaikaiseen porvaristoon kuuluivat myös Vina *Vlandern* sekä dominum Hinricum de *Flandria* l. Hinrik van *Vlanderen*, molemmat jo 1300-luvulta.⁴⁵ Ruotsin ensimmäiset *Holland*-nimet ovat 1500-luvulta.⁴⁶

Baltiassa on *Vrese*, *Vreze*, *Vreyse*, *Friso*, *Frisonis* -nimiä esiintynyt ainakin vuodesta 1298 lähtien Riiaassa ja vuodesta 1313 lähtien Tallinnassa.⁴⁷ Viimeksi mainitusta kaupungista ovat merkinnät uxorem Arnoldi *Frisonis* 1313, dominus Hinricus *Friso* 1350 ja Gherardus *Vresekensson* 1366; Riiaasta Henneke *Vreseke* 1349 ja Tartossa toimi pappina v. 1362 Thidericus *Vrese*, joka (Thiderico dicto *Friso*) v. 1353 oli opiskelijana Avignonissa.⁴⁸ Baltian muita friisiläis-alankomaalaisia edustajia olivat Johannes *Flamink* l. *Flaminch* 1366, Clawes *Flemynck* 1492, Hinric van *Vlandern* 1373 (ehkä sama kuin Wisbystä mainittu), Wyllem *Hollender* 1382, Lambert *Holland* 1384, Heyne de *Arnem* (Arnheim) 1349, Klais *Waterlant* 1360, Werner van *Wechere* 1373 Tallinnasta, Oleff *Vlamynch* 1419 Harjumaalta, Johan de *Hollander* 1441 Riiaasta sekä Theodorico *Holland* jo v. 1392 Pomezanista.⁴⁹

Suomen keskiajan asiakirjoissa ensimmäiset *Freese*- l. *Friisi*-nimet ovat 1300-luvulta: turkulaiset porvarit Fredericus *Frese* (k. 1354), Fredrik *Frese* 1405 l. Frædric *Frees* l. Ffredericus *Frese* 1449—⁵⁰ sekä hänen veljensä, myöhemmin pormestari Jacob 1419, Jacob *Vresen* 1422, Jacob *Frees* 1425, Jacob *Friis* 1431, Iacop *Fres* 1433, Jacop *Frees* 1439, Jacop l. Jop *Friis*, Jacop *Frees* 1448, Jacop *Fresen* 1449, Jop *Freess* 1449, Jacob

⁴³ SUNDQVIST mt. 419 ja siinä mainittu kirjallisuus. — IVAR MODÉER Personnamn i Kalmar tänkebok 44. — FMU V 404.

⁴⁴ Urkundenbuch der Stadt Lübeck III 640. — G. LINDSTRÖM Anteckningar om Gotlands medeltid II 517. — Kalmar stads tänkebok 63. — FMU I 402. — SUNDQVIST mt. 416—418 ja siinä mainittu kirjallisuus. — Mk. 217, 396.

⁴⁵ LINDSTRÖM mt. II 516. — Urkundenbuch der Stadt Lübeck IV 547, 639.

⁴⁶ SUNDQVIST mt. 401.

⁴⁷ LISELOTTE FEYERABEND Die Rigaer und Revaler Familiennamen im 14. und 15. Jahrhundert 58, 61, 77, 78. — Liv-, Est- und Curländisches Urkundenbuch I 2 s. 506, 463, 478, I 3 s. 115. — SUNDQVIST mt. 419 ja siinä mainittu kirjallisuus.

⁴⁸ FEYERABEND mt. 58, 61, 77, 78 ja edelliset viitteet.

⁴⁹ FEYERABEND mt. 77, 78. — PAUL JOHANSEN Nordische Mission, Revals Gründung und die Schwedensiedlung in Estland 187. — Liv-, Est- und Curländisches Urkundenbuch I 3 s. 665.

⁵⁰ FMU I 268, II 47. — Mk. 438, 573.

Wrese, *Jacobus Frese* 1475,⁵¹ joista näkyvät nimen moninaiset kirjoitustavat. Turkulaisia olivat myös räätäli Jönis skreddare, som kallas *Friüs* 1447, 1448, Jönis *Frees* 1. Jönis *Frees* 1456, Jöniss *Ffrees* 1462 sekä pappismies Henrik *Fres*, herr Jøns *Freeses* son i Åbo, sekä hänen veljensä Rawald *Fres*, Jøns *Freeses* son 1469,⁵² Turun kaniikki, myöhemmin tuomiorovasti Henrik *Vrese* 1457, Henric *Vrese* 1460, Henric *Friüs* 1504, Henricus *Freese* 1500-luvun alussa, jonka isä oli Tallinnan raatimies Jakob *Vresze* 1455,⁵³ samaten Turusta Birgitta Jacob *Wresedotter*, William van der Welden vaimo 1475, 1478, sekä linnannihti Oluff *Friüss* 1555.⁵⁴ 1600-luvulla ja myöhemminkin asusti Turussa *Freese*, *Frijs*, *Frijss*, *Frisij*, *Frisilä*, *Frisius* -nimisiä kauppiaita, raatimiehiä ym.⁵⁵

Mahdollisesti Turun kautta *Friisi*-suvustoa levisi myös sitä ympäröivälle maaseudulle. Raisiosta on mainittu pappismies Jøns *Fress* i Reso 1455, Naantalista pormestari Magnus *Fres* 1487, Magnus *friüs* 1490 ja raatimies Olaff *Friis* 1492 sekä Kuusistosta smadrengh Erich *Friüss* 1495.⁵⁶ Talonpoikaisluokkaan kuuluivat rälssimies Erick *Frijs* 1540 Kemiöstä (vrt. ed.), Laurentius *Friüs* 1. Lasse *Friüs* 1555, 1558 ja Henric *Friis* 1557 Taivassalosta, Oluff *Friüs* 1558 Kustavista, Morthen *Frijss* 1560 Maskusta (mahdollisesti sama kuin Morthen *Friüsz* 1562 Raisiosta), Madz *Friüs* 1566 Hinnerjoelta.⁵⁷

Kemin rikkaasta lohipitäjästä on jo v. 1386 mainittu Jøns *Frijs* af Kijm ja myöhemmin Lafrintz *Fres*, kirkioprestir j Kym 1443, her Laurens *Ffres* j Keem, pro Laurencio *Fris* 1445, joka sai nimensä aikakirjoihin etenkin syystä, että hän lahjoitti omistamansa *Friisilän* tilan Isonkyrön Lehmäkoskelta (i Læmekoskyby som kallas *Friisilæ*) Naantalin luostarille.⁵⁸ Ilmeisesti hän oli kotoisin Isonkyrön Friisilästä. — Muualta Suomesta on merkitty muistiin her Mårten *Frijs*, Hämeenkyrön kirkkoherra 1530, 1546, Kangasalta pappismies Joh. *Frisij* 1600-luvun alusta, Nevanlinnasta kauppias Johan Hinrich *Frisius* 1680-luvulta, ja Viipurissa suvun jäseniä on elänyt ainakin 1500-luvulta lähtien.⁵⁹ *Friisi* on vieläkin elävä sukunimi Suomessa.

Freese-, *Friisi*-nimen -k(e) johtiminen deminutiivi on varsin harvinainen Suomen nimistössä. Sitä edustavat Frederik *Fryske* Arnikasson j Rawas (1. Fryskila) 1416, Frederic Arnika *Fresekæ* son 1418, Ffredrik *Freseca* j Rawass godz (in Friskylæ siue Rawas) 1419, edellä mainitun Turun pormestarin Jakob Fresen veli, joiden isä oli arvattavasti Arnaldus dictus *Vresen*, Arnaldus *Vresen* 1369,? Arnaldus *Fresykinj* Turus-

⁵¹ FMU I 268, II 47, 302, 342. — Mk. 287, 334, 340, 372, 429, 430, 435, 438, 439, 519, 573. — Ks. myös GROTENFELT mt. 12.—

⁵² FMU III 431, 445, 446, IV 98, 100, 185, 328, 329. — A. I. ARWIDSSON *Handlingar till upplysning af Finlands häfder* IV 14, 45.

⁵³ FMU IV 66, 112, 159. — Mk. 572. — ARWIDSSON mt. VII 41.

⁵⁴ Mk. 519, 535. — VA 574:57.

⁵⁵ CARL VON BONSDORFF *Åbo stads historia* I 58, 207, 468, II 472, 562. — *Utdrag ur Åbo stads dombok* 1624—1625 s. 98. — R. HAUSEN *Utdrag ur Åbo domkyrkas räkenskaper* 1553—1634 s. 126, 163, 177.

⁵⁶ FMU IV 69, V 159, 348, 494. — ARWIDSSON mt. V 111, 144, 159, 160, VI 43, 367.

⁵⁷ VA 485:212v, 585:9v, 740:58v, 651:28v, 740:59v, 854:21, 945:37, 1056:10.

⁵⁸ FMU I 404, III 310, 364, 379. — ARWIDSSON mt. VII 12, V 192. — HEIKKI KLEMETTI *Vierasperäisiä muinaisnimiä* 95—98.

⁵⁹ FMU VIII 345. — BONSDORFF mt. I 107. — *Laguksen kokoelmat* (Savo-Karjalan maakunta-arkisto). — CARL VON BONSDORFF *Nyen och Nyenskans* 136, 138, 139.

ta.⁶⁰ Mahdollisesti ryhmään on luettava myös Hen. *Resica* 1451 Turusta.⁶¹ Ensiksi mainittu nimi elää yhä maarialaisessa talon- ja myöhemmin kylännimessä *Friskala*, Fryskila, Fryskyla 1416, Frisikyla, Friskylæ 1419, Friskala 1508, Frijskylä gods 1516, Friskala 1566, Frijskaal 1567,⁶² jonka omistajana vielä v. 1508 oli sukuun kuulunut Jakob *Friske* 1. *Frese*.⁶³ Hypoteettisesti on ryhmään yhdistettävissä vanhan Tyrvään *Riisikkala* 1. *Riiskala* (vrt. Lauri *risicka* 1524)⁶⁴ ja Akaan *Riisikkala*, Riskala 1539, Risickala 1550, mutta Rijsböle j Risböle 1556 (vrt. Per *risikala* 1507 Kalvolan kärejiltä), *Riisikanoja*, *-pelto*⁶⁵ ym. Tosin tyrvääläisessä esimerkissä odottaisi sananalkuisen *f*:n säilymistä, mutta sen häviäminenkin on mahdollista, ja vieläkin enemmän se on mahdollista akaalaisesta nimestä.⁶⁶

Friisi-nimiä on eri puolilla Länsi-Suomea etenkin kiteytyneinä talon- ja kylännimistöön.⁶⁷ Vanhin merkintä on tiettävästi Isonkyrön *Friisilästä*: Friisilæ 1443, johon lienee yhdistettävissä samasta pitäjistä muistiin merkitty *Friisiluhta*. Kokkolan tie-noolla on talonnimi *Fris* ja Porin mlk:ssa tn. *Friisi*.⁶⁸ 1500-luvun puolivälin lähteissä on mainittu Kustavista kylännimi *Friisilä* (1. *Friisilänloukko*), Frijsensby 1540, Rai-siosta tn. *Friisilä* (ks. ed.), Taivassalosta tn. *Friisilä*, Frijsby 1568, Kirkkonummelta tn. *Friisilä*, vrt. Frisby 1540, Espoosta kn. *Frisans*, Frijsby 1540, jossa on myös *Friisinnäki*, Sipoosta tn. *Frisas*, joka on saanut nimensä 1600-luvun alkupuolella omistajastaan ratsumies Per *Frijsistä*, Uskelassa on torpannimi *Friisi*, Frise Bohls Torp 1777.⁶⁹ Ilmeisesti ryhmään kuuluu myös Lammin Hakkalan tn. *Friisala* 1. *Riisala*.⁷⁰

Flaamilaista 1. flaamia tarkoittava *Flaming*, *Fleming*, *Flemming* -nimistö kotiutui Suomeen varmaan myös keskiajalla. Vanhimmat merkinnät siitä ovat riddare Claus *Fleming* 1400, Clauus *Fleming*, riddare oc lagman j Østerlande 1402, claws *Fleming* 1402, Clawus *Flaemingh* 1405, joka kuului Pommerista Ruotsiin siirtyneeseen aatelis-sukuun,⁷¹ Turusta Laurens *Fleming* 1410, Peder *Flämijng* 1413, Pædher *Fleming* 1419, Pedher *Flemingh*, lagman j Østerlandh 1434, Turun kaniikki Johan *Fleming*, Johannes *Flemingh* 1449, Bengt *Fleming* 1451 ja Anders *Fleming* 1503 Pohjasta, Haans *Flemingh* 1. *Flämingh* 1465 Tenholasta,⁷² ym.

⁶⁰ Mk. 268, 269, 287, 578, 579. — SUNDQVIST mt. 419 ja siinä mainittu kirjallisuus.

⁶¹ Mk. 444.

⁶² Mk. 268, 269, 287, 578. — FMU VI 567, VII 433. — VA 698:11v, 1010:14, 1075:197v.

⁶³ AULIS OJA Maarian pitäjän historia I 348, 349.

⁶⁴ R. HAUSEN Bidrag till Finlands historia I 415.

⁶⁵ VA 3668:102, 3727:5. — Hist. Ark. XV 192. — Hausen mt. I 150.

⁶⁶ Inkerin murteissa tunnettu, venäläisperäinen appellat. *riisikka* 1. *riisikko* 'eräs sienilaji' tuskin tulee kysymykseen läntisessä nimistössämme. Samaa on sanottava siitä nimeämisperiaatteiden kannalta.

⁶⁷ GROTEFELT mt. (Hist. Ark. XXVII 21.).

⁶⁸ FMU III 310, 364, 379. — ARWIDSSON mt. V 192. — KARSTEN Svenskt bygd II 222. — Porin mlk:n paikannimikokoelma (NA).

⁶⁹ VA 485:87, 621:79v, 979:6, 1113:47v. — GRETA HAUSEN Nylands ortnamn 149. — J. LOPMERI Vanhan Vehmaan kihlakunnan pitäjien ja kylien nimet II 14. — PAUL NYBERG Sibbo sockens historia I 63. — NIILLO KALLIO Uskelan paikannimet (Kotiseutu 1919 s. 39).

⁷⁰ Hist. Ark. XLII, 1 s. 182, 209.

⁷¹ Mk. 220. — FMU II 7, 12, 48. — Vrt. Domini Nicholai *Flemingh* Militis bone memorie -- Patrem suum et Matrem, Petrum *Flaeming* et Christinam -- nec non suos Fratres Dominum Magnum *Flaeming* et Johannem *Fleming* 1424 (FMU II 321). — SUNDQVIST mt. 416—418.

⁷² FMU II 93, 135, 215, IV 24, 301, 302, VI 261. — Mk. 343, 433, 572.

Etelä-Pohjanmaan Mustassasaarella on talonnimi *Flemming*, murteen *flämisbakkan*, jossa v. 1548 asusti Michill *flemingh* (1559 Matz *Flämingh*).⁷³ Vähässäkyrössä on tn. *Flaaminki*, Flamingla 1546, ja alueen asujamistoon kuuluivat mm. Lasse *Flemingh* 1543, Örijan *fflaamingh* 1544, Henric *Flemingh* 1551,⁷⁴ ym. Kyrönjoessa on *Flaaminginsaari* ja elävään sukunimistöömme kuuluu vieläkin *Flaaminki*.

Vastaisen tutkimuksen työhypoteesiksi tarjoutuvat lisäksi kansanrunoudesta tuttu *Lemminkäinen*, Vesannosta *Lääminginjoki* ja *Lääminki* (järvi), joihin lienee yhdistettävä v. 1553 mainittu Padasjoen erämaakappale *Flemingintaipale*, fflämingij tajiippale i Kiettele 1559,⁷⁵ ja ehkäpä myös Kangasniemen *Lääminki-* (*Läämi-*) nimet. Äänteellisesti ryhmään voivat kuulua myös *lemijrjisoa'* Karjalan kannaksen Kaukolasta, peltonnimi *Flamu* Nurmosta, sn. ja tn. *Plaami* (< ? *Flaami*) Lapualta ym. ja tn. *Laami* Kaarinasta,⁷⁶ eräitä mainitakseni.

Vähässäkyrössä on nykyisin *Flander*, murteen (*f*)*lanteri*,-nimisiä taloja, jotka ovat saaneet nimensä pitäjässä ainakin jo 1500-luvun puolivälissä asuneesta samannimisestä suvusta (esim. Hnr *fflander* 1543, Hendr *flander* 1548, jons *flander* 1547, Morten *flandr* 1547)⁷⁷. Ryhmään kuuluu Raippaluodon *Flandrören*,⁷⁸ ja nykyisessä sukunimistöössämme on *Flander* (esim. *Flander* Vähässäkyrössä, *Flander* ~ *Lander* ~ *Lanteri* Pihtiputaalla).

Vasta 1500-luvulla ilmestyivät asiakirjoihin hollantilaista tarkoittavat nimet: Henrick I. Hindrick *Holland*, talollinen 1540 Rauman Tarvolassa, Nilis *Hollandi* 1547 Haukiputaalla, per *hollender* 1540-luvulla Viipurissa.⁷⁹ Myöhemminkin asusti Viipurissa *Hollander* ja *Holländer*-nimisiä porvareita,⁸⁰ Turusta on 1600-luvun alkupuolelta merkitty asiakirjoihin mm. Petter *Hollender*, Wellam *Holländer* sekä Sigfrid *Holland*, Nevanlinnasta on mainittu 1680-luvulta *Hollandt*, *Hollander* -nimisiä porvareita ja läänityksen omistaja Hans *Hällender* 1649 Johanneksen Lippolasta.⁸¹ Nykyiseen sukunimistöömme kuuluvat *Hollanti* ja (mahdollisesti) *Holanti*. Paikannimistöössä ovat iältään epämääräiset tn. *Hollanti* Haukiputaalla (ks. ed.), tn. *Hollanti* Pihtiputaalla (esim. tn. *Hollanti*, murt. *hollan̄ki*, omist. Arvi *Hollanti* Muurasjärven kylästä), tn. *Hollanti*, *Joki-Hollanti*, Hålland 1748, Kannuksessa, tn. *Holländer* (jo 1710) Pietarsaarella,⁸² *Hollant(i)*, entinen torppa Heinolassa, *Hollanninniitty*, *-räme* Kannuksessa, *Hollannimäki* Heinolassa, *Hollanginpato*, hävinnyt lohipato Kemijoen Taivalkoskessa,⁸³ ym.

*

⁷³ VA 4534e: 41v. — KARSTEN Svenskt bygd II 84, 288.

⁷⁴ VA 4531:15v, 146, 4532: 17v. — KARSTEN mt. II 140. — KLEMETTI mt. 87, 88.

⁷⁵ Todistuskappaleita Suomen historiaan III, I s. 84. — V. VOIONMAA Hämläinen eräkausi 433. — H. OJANSUU Suomalaista paikannimitutkimusta 45—.

⁷⁶ Kaukolan, Nurmon ym. paikannimikokoelmat (NA).

⁷⁷ VA 4531: 17v, 4534a: 24, 26v, 28v, 40v, 44. — KLEMETTI mt. 88, 89.

⁷⁸ KARSTEN mt. I 330.

⁷⁹ VA 485:145, 485a: 176; 617:24v; 4534:17. — ARWIDSSON mt. I 323.

⁸⁰ LAGUS Ur Wiborgs historia I27, 62. — Laguksen kokoelmat (Savo-Karjalan maakunta-arkisto).

⁸¹ BONDORFF Åbo stads historia I 107, 195. — Utdrag ur Åbo stads dombok 1638 s. 38. — BONDORFF Nyen och Nyenskans 136. — Johannes 57, 72.

⁸² R. SAXÉN Språkliga bidrag 226, 263. — KARSTEN mt. II 198. — Pihtiputaan maarekisteri (Keski-Suomen läänin maanmittauskonttorin arkisto).

⁸³ Heinolan, Kannuksen, Kemin mlk:n paikannimikokoelmat (NA).

Etelä-Pohjanmaan *Flaaminki*, *Flander* ja *Friisi* -nimistön pohjalta T. E. KARSTEN on luonut mielikuvitukselliselta tuntuvan hypoteesin ikivanhoista kauppasiirtoloista, joita olisi syntynyt mainitulle alueelle jo vanhimman friisiläiskaupan aikoihin.⁸⁴ Hänen mielestään esim. *Flaaminki*-nimet edustavat vanhaa ääntenmukauksetonta muotoa ja ruots. *Fleming*-nimet taas myöhempää ääntenmukauksellista asua, joka selittyy 9—10:nnessä vuosisadalla tapahtuneen ruotsalaisen ääntenmukauksen pohjalta.⁸⁵ PEKKA KATARA on sen sijaan olettanut myöhään keskiajalla sattunutta kehitystä: henkilönnimi > talonnimi > kylännimi (mikä asutusnimistössämme muuten on varsin yleistä). Kyseisten nimien sananalkuisen *f*:n säilyminenkin on osoituksena siitä, että nimet eivät voi olla kovin vanhoja Suomen maaperällä. Mahdollisesti ne ovat kulkeutuneet Pohjanmaalle Ruotsista tai pirkkalaisten mukana jostakin etelästä päin.⁸⁶ Kataran huomautuksien lisäksi on muistettava, että kummankin tyyppistä nimistöä (*Vlaming* ~ *Vleming*) on vielä hansa-ajalla ollut sekä saksalais-skandinaavisissa että balttilaisissa aineistossa, joten se yhtä hyvin on voinut kuulua tuona aikana Suomeen kulkeutuneeseen muutenkin rikkaaseen nimimateriaaliin.⁸⁷ Eräs *Fleming*-suvun haarahan siirtyi Pommerista Ruotsin kautta Suomeen ja eräs *Friisien* sukuhaara Tallinnasta Turkuun, kuten aikaisemmin on mainittu. Sananalkuisen *f*:n säilymisestä on otettava huomioon se seikka, että lounaismurteissa (tosin ahtaalla alueella) se on omaksuttu käyttöön (*faari*, *falski*, *flicka* ym.), mikä hyperkorrektisti on levinnyt joihinkin omaperäisiin sanoihin.⁸⁸ Vielä voimakkaammin *f*:n säilymiseen on tietenkin vaikuttanut keskiajan asiakirjojen ja vanhan kirjakielen tarjoama perinne. Kyseiset nimet ovat levinneet etupäässä länsimurteiden alueelle ja kauppakeskuksista kulkeutuneet maaseudulle, missä ne ovat kiteytyneet asutusnimistöön. Sisämaan nimistä (ehkä Akaan *Riisikkalasta*) *f* on hävinnyt tai (Lammin *Riisalasta* l. *Friisalasta*) alkanut hävitä.

Vanhinta friisiläisnimistöä edustaa tietenkin kansanrunojen *Lemminkäinen*, mikäli se on luettavissa kyseiseen ryhmään. Mälarenin Birkaan voidaan ainakin osaksi yhdistää Suomen *Pirkka*-, *Pirkkiö*-nimet, mitä epäsuorasti tukevat sen tytärkaupungin Sigtunan jättämät jäljet Suomen nimistöön. Niistä merkittävin on Kemin tienoon *Sihtuna* l. *Sihtuuna*, jonka ympäristössä on harvinaisen paljon vierasta, etymologialtaan selvittämätöntä nimistöä (esim. suku- ja talonnimet *Flänkki*, *Lääkkö*, *Marski*, *Nakku*, *Prakku*, *Pronkku*, *Prunsi* ja kauempana mm. *Rimali* l. *Remali*, *Valmari*, *Viinikka*, *Vilmilä*, joista ainakin osa kuuluu alasaksalaiseen nimimateriaaliin).⁸⁹ Mainitulla alueella sijaitsevan *Tulkkilan* talon nimi viittaa siihen, että tarvittiin tulkkia asioitessa juuri vierasmaalaisten kauppiaiden kanssa. *Pirkka*-nimien vanhimmat asiakirja-

⁸⁴ KARSTEN *Svenskt bygd* II 140, 290, 291.

⁸⁵ KARSTEN *Språkliga intyg om vår medeltida kultur* (Soc. Scient. Fennica VIII B, 1 s. 8).

⁸⁶ KATARA *Älteres deutsches Sprachgut und Urkundenmaterial in Finnland* (Neuphilologische Mitteilungen 37 s. 161 ym.).

⁸⁷ VILJO NISSLÄ *Suomalaista nimistöntutkimusta* 147—156.

⁸⁸ MARTTI RAPOLA *Suomen kirjakielen historia* I 96.

⁸⁹ Kemin mlk:n paikannimikokoelma (NA). — VILJO NISSLÄ *Eräs alasaksalainen henkilönnimityppi Suomessa* (Virittäjä 1951).

merkinnät: Koiviston *Berkø* 1270 ja Tampereen seudun Pirkkalan *Birkala*, *Birkarlaboa* 1328 ovat ryhmän ikäämisessä *terminus ante quem*. Sigtunalainen nimistö on syntynyt tietenkin ennen kaupungin häviötä v. 1187, ja kuningas Valdemarin maakirjaan sisältyvä itineraari vuoden 1219 jälkeen osoittaa, että ainakin osa Suomenlahden rannikon *Kugg*-nimistä on voinut syntyä sitä ennen.

De l'influence frisonne et néerlandaise sur les noms finnois

par VILJO NISSLÄ

Il y a longtemps déjà que l'on considère que les noms formés sur la racine *Pirkka* (le nom de la commune de *Pirkkala*, les noms du type *Pirkkiö* des régions côtières, etc.) appartiennent à l'élément d'origine frisonne parmi les toponymes et les anthroponymes finnois. Ils reflètent dans l'opinion de plusieurs chercheurs les anciennes relations commerciales avec la ville de Birka, située sur une île du lac Mälaren en Suède, qui était le centre du commerce frison dans les pays scandinaves, et on peut les rattacher au droit dit *birk*, en usage dans ces pays à l'époque en question (cf. le frison *berek* ou *birek* 'droit, district judiciaire'). C'étaient des noms donnés aux centres commerciaux où l'on appliquait le droit *birk*. Une partie en tout cas des noms en *Kogg*, *Kugg*, que l'on trouve surtout sur les côtes du Golfe de Finlande, dans les régions habitées par la population de langue suédoise de la province d'Uusimaa, peut être rattachée au nom du type de navire utilisé par les commerçants frisons (et autres), *kogg*, *koggo*, *kugg*. Les noms de personnes indiquant le lieu et le milieu d'origine sont une preuve assez convaincante des contacts avec les Frisons et les Néerlandais; on en trouve les suivants: *Freese*, *Friisi*, *Fleming*, *Flaming*, *Flam*, *Flander*, *Holland*

etc., et, évidemment, ils ont au cours des âges donné naissance à des variantes populaires aussi (*Flaaminki*, ?*Lääminki*, *Plaami*, ?*Laami*, *Lanteri*, *Hollanti* etc.). Ces noms ont pénétré en Finlande certainement du temps du commerce hanséatique déjà par l'entremise des grands centres commerciaux de la Scandinavie et des pays baltes (Stockholm, Kalmar, Visby, Riga, Tallinn etc.), et partiellement peut-être aussi directement des centres de la Hanse en Allemagne du Nord et de la Frise. Les plus anciens témoignages documentaires sur les noms appartenant à ce groupe sont *Berkø* sur l'Isthme de Carélie (1207), suéd. *Björkö*, finn. *Koivisto*; selon l'opinion exprimée ci-dessus, ces dernières formes ne seraient donc que des variantes de la première, résultant de rapprochements étymologiques populaires (*björk* suéd. 'le bouleau', *koivu* finn. 'id.'). *Birkala*, dans la région de Tampere, est attesté en 1328. L'Itinéraire (donnant les routes de la Baltique et du Golfe de Finlande) du livre foncier du roi Valdemar du Danemark fait voir qu'une partie des noms en *Kogg*, *Kugg* mentionnés ci-dessus a pu se former avant la fin du 13e siècle. Lors de la datation des noms en question, ces dates forment le *terminus ante quem*.